

تحلیل منابع درآمدی دهیاری‌ها با استفاده از رهیافت ارزیابی مشارکتی (روستای نارجوئیه شهرستان جیرفت)

علی حاجی نژاد^۱ - ابوذر پایدار^{۲*} - حبیب‌الله بیاد^۳

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۲- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۲۴ صص ۱۷۱-۱۵۷ تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۳/۲۵

چکیده

هدف: دهیاری‌ها به‌عنوان قوه اجرایی نظام برنامه‌ریزی روستایی در سطح محلی محسوب می‌شوند که لازم است برای تحقق درون‌زایی توسعه روستایی؛ از خودکفایی مالی بهره‌مند باشند. هدف تحقیق حاضر تحلیل منابع درآمدی دهیاری‌ها با تأکید بر مشارکت مردم و تحقق توسعه درون‌زا می‌باشد.

روش: منطقه مورد مطالعه روستای نارجوئیه از توابع بخش مرکزی شهرستان جیرفت در استان کرمان می‌باشد. گردآوری داده‌ها با روش کتابخانه‌ای و پیمایشی با رهیافت مشارکتی انجام شده است. جامعه آماری؛ روستائیان ساکن روستای نارجوئیه می‌باشد و ۳۸ نفر از صاحب‌نظران محلی؛ جامعه نمونه را تشکیل می‌دهند. به‌منظور ارزیابی منابع از روش ارزیابی مشارکتی و تعامل اندیشه‌ای استفاده شد و از جامعه نمونه خواسته شد منابع را در قالب ماتریس زوجی اولویت‌بندی کنند و از طریق نمودار ون به تحلیل اهمیت و ارتباط با منابع بپردازند.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از تحلیل آمار سازمانی نشان داد مهم‌ترین منابع درآمدی دهیاری روستای نارجوئیه به ترتیب عبارتند از: کمک‌های اعطایی دولتی، درآمدهای ناشی از عوارض ساختمانی و تغییر کاربری، کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمان‌های خصوصی و بهای خدمات. همچنین نتایج ارزیابی مشارکتی در زمینه اهمیت منابع (تحلیل منابع بالقوه) نشان داد مهم‌ترین منابع مالی روستای نارجوئیه به ترتیب: عوارض و مالیات، اجرای پروژه‌های مشارکتی و ایجاد بازارهای محلی هستند. درحالی‌که تحلیل ارتباط (منابع بالفعل) نشان داد به‌استثنای عوارض و مالیات؛ رابطه بین اهمیت و ارتباط منابع درآمدی دهیاری نارجوئیه معکوس می‌باشد و مهم‌ترین منابع بالقوه درآمدی این روستا هنوز بالفعل نشده‌اند و در چرخه مالی و درآمدی دهیاری و روستا قرار نگرفته‌اند.

راهکارهای عملی: پیشنهاد می‌شود دهیاری نارجوئیه برای رهایی از وابستگی به دولت و نیروهای بیرونی؛ به اهمیت و اولویت منابع درون روستا توجه داشته و در راستای بالفعل‌سازی و ورود آن‌ها به سیستم مالی دهیاری تلاش کند تا در آینده منابع مالی درون‌زا و مطمئن در اختیار داشته باشد. از این‌رو برای برنامه‌ریزی تعاملی در روستای نارجوئیه؛ سرمایه‌گذاری فعال توسط سازمان‌های محلی، سرمایه‌گذاری اساسی بر روی منابع محلی و مشارکت و نظارت روستائیان بر برنامه‌های توسعه روستایی لازم می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: منابع مالی پایدار، ارزیابی مشارکتی، ماتریس زوجی، نمودار ون، روستای نارجوئیه جیرفت.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

اساساً حوزه‌های روستایی به‌عنوان قاعده نظام فضایی فعالیت و سکونت، نقش اساسی در توسعه ملی دارند، زیرا توسعه پایدار سرزمین وابسته به پایداری فضاها روستایی در ابعاد مختلف است که می‌تواند نقش مؤثری در توسعه منطقه‌ای و ملی داشته باشد (رضوانی، ۱۳۹۰، ۲). اهداف اساسی مدیریت روستایی و توسعه روستایی با یکدیگر همپوشانی دارند؛ از این‌روست که آبرت واترسون توسعه روستایی را فعالیت‌های متشکل از بخش‌های متعدد می‌داند که مهم‌ترین آن‌ها حصول عواید اقتصادی و رفاه اجتماعی برای هر فرد روستایی است (تودارو، ۱۳۶۴، ص. ۱۳۶). امروزه عمده روستاهای کشور با مسائلی چون کمبود درآمد، مهاجرت و ... مواجه هستند (عناستانی و عناستانی، ۱۳۹۰، صص. ۱۳۸-۱۳۴) لذا توجه به دارا بودن زمینه‌های مساعد و تأمین نیازهای اساسی جوامع روستایی، نیازمند توجه و برنامه‌ریزی اصولی جهت دستیابی به توسعه پایدار امری ضروری است (پورطاهری، سحاسی و صادقلو، ۱۳۸۸، ص. ۹). شکل‌گیری سازمان‌های محلی یکی از مشخصات مدیریتی جوامع امروز است که در چارچوب قانون وضع شده؛ مدیریت امور محلی را در دست دارد. دامنه تفویض اختیارات و نقش دولت‌های محلی در مدیریت نواحی روستایی بسته به نوع نظام سیاسی (متمرکز، فدرال و ناحیه‌ای)؛ متفاوت است. در این میان، مسئله تأمین مالی دولت‌های محلی و میزان وابستگی آن به منابع نامطمئن دولت ملی^۱ و فدرال^۲ همواره مطرح می‌باشد (الای کلمنت الاتونجی و ادوی، ۲۰۰۹، ص. ۵۴). حکومت‌های دموکراتیک محلی برحسب نوع تقسیم‌بندی سیاسی کشور و یا ایالت) موظف به مدیریت امور زندگی و تأمین بهتر نیازهای ساکنان و ارتقاء سطح توسعه جامعه روستایی هستند. مدیریت محلی نیازمند یک نظام پایدار درآمدی است تا از طریق آن بتواند به وظایف ذاتی خود عمل کند. اداره مطلوب جامعه، و ارائه خدمات مناسب به شهروندان و هدایت پروژه‌های عمرانی مستلزم دستیابی به درآمدی پایدار است. مدیریت هزینه و درآمد پایدار سبب می‌شود به ساختارهای زیست‌محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی لطمه وارد نشود و درعین حال مستمر و دارای ثبات باشد. درآمد پایدار آن است که به‌طور شفاف و ساده قابل‌محاسبه بوده، هزینه‌های وصول آن منطقی باشد؛ و به عدالت اجتماعی نیز

توجه نموده باشد. کمیت و کیفیت بودجه محلی موضوعی بسیار مهم می‌باشد زیرا از یک‌سو میزان بودجه تعیین می‌کند اولویت‌های عمومی سالانه جامعه محلی چه هستند؟ و از سوی دیگر کیفیت بودجه که به اطمینان، ثبات و پایداری تأمین بودجه برمی‌گردد ثبات مدیریت محلی را مشخص می‌کند (هودلستون، ۲۰۰۵، ص. ۱).

در مناطق روستایی کشور؛ چالش‌هایی چون عدم وجود سازوکارهای مناسب مشارکتی، ناآگاهی و مسائل مربوط به دستگاه‌های متولی توسعه حاکم است (پورطاهری و نعمتی، ۱۳۹۱، ص. ۲). مدیریت جدید توسعه روستایی باید درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و نهادینه‌سازی مشارکت را در دستور کار خود قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فضاها روستایی باشد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ص. ۲۳). تاکنون به‌منظور دستیابی کشورهای درحال توسعه به توسعه روستایی، استراتژی‌های متفاوت در مقاطع زمانی مختلف طرح و اجرا شده؛ که در غالب موارد نتوانسته اهداف توسعه را در این کشور محقق سازد. یکی از مهم‌ترین دلایل عدم موفقیت در این راستا عدم توجه به فعال‌سازی سرمایه‌های اجتماعی، توسعه منابع و توسعه مشارکت‌های محلی و مردمی در میان روستائیان بوده است که سازمان‌های غیردولتی به‌عنوان نهادهای مردم‌محور و مشارکت‌جو می‌تواند نقش مهم و کلیدی در این زمینه ایفا نمایند. از مهم‌ترین وظایفی که بر عهده دهیار قرار داده شده مدیریت امور روستا است که شامل کلیه امور جاری روستا اعم از اقتصادی (مالی) و غیراقتصادی (کالبدی - محیطی، اجتماعی و فرهنگی) می‌باشد. دهیاری به‌عنوان یک سازمان مدیریتی غیردولتی نقش واسطه‌ای میان مردم و دولت را در تمام عرصه‌های عمومی حیات اجتماعی و اقتصادی روستائیان ایفا می‌کند (قلفی، ۱۳۸۴، ص. ۳۳). از آنجاکه دهیاری برآمده از مردم بوده و بیشترین ارتباط را با روستائیان دارد و همچنین با توجه به اینکه دیدگاه روستائیان نوعی عکس‌العمل نسبت به مدیریت و نحوه عمل دهیار بوده، شیوه عملکرد این نهاد مردمی از اهمیت بالایی برخوردار است. از سویی دیگر با عنایت به جدیدالتأسیس بودن دهیاری و فعالیت آن در مناطق روستایی و با توجه به این که اکثریت روستائیان زیر خط فقر قرار دارند و روند شکاف بین درآمد سالیان روستانشینان و شهرنشینان رو به فزونی است در حال حاضر اتخاذ راهکارهایی برای خودکفایی دهیاری‌ها و درون‌زایی توسعه روستایی نیازی ضروری است. لذا بسیج تمامی

ظرفیت‌های درونی و بیرونی برای گسترش برنامه‌های عمرانی و ارائه خدمات در روستاها امری اساسی است که باید در چارچوب مناسب و روشمند انجام شود. بر این اساس ضرورت دارد با نگاهی به قوانین و مقررات کلان درباره درآمدهای ملی و محلی، به ارائه راهکارهای جذب، بالفعل‌سازی و تنوع‌بخشی منابع درآمدی روستاها اقدام شود. با توجه به تفاوت مکان‌ها که تفاوت در نقش‌ها و منبع مالی دهیاران را نیز در پی دارد. روستای نارجوئی به از لحاظ تقسیمات سیاسی از توابع بخش مرکزی شهرستان جیرفت می‌باشد. لذا می‌توان گفت هدف تحقیق حاضر بررسی منابع مالی و درآمدی دهیاری روستای نارجوئی می‌باشد بگونه‌ای که در نهایت با توجه به موقعیت و شرایط جغرافیایی منطقه و با رویکرد مشارکت مردمی؛ راه‌های جدیدی برای کسب منابع مالی دهیاری روستای نارجوئی ارائه شود.

با توجه به بیان مسئله و پیشینه تحقیق، سؤالات تحقیق حاضر بدین صورت مطرح می‌شوند:

- مهم‌ترین فرصت‌های اقتصادی (اهمیت منابع بالقوه) برای تأمین منابع مالی دهیاری روستای نارجوئی کدامند؟
- ارتباط بین اهمیت منابع درآمدی دهیاری (منابع بالقوه) و ارتباط با منابع (بالفعل شدن منابع) در روستای نارجوئی چگونه است؟

۲.۱. پیشینه نظری تحقیق

در اینجا مروری بر پیشینه تحقیق ضروری می‌نماید:

- مهدوی و نجفی (۱۳۸۴) در تحقیق خود با عنوان "دهیاری‌ها، تجربه‌های دیگر در مدیریت روستایی ایران" نشان دادند دهیاری‌ها با کمک‌های دولتی توانسته‌اند در زمینه توسعه روستایی مؤثر واقع شوند با این وجود عدم مشارکت مردم یکی از ضعف‌های اصلی در این زمینه است.

- کریمی (۱۳۸۶) در پژوهش خود تحت عنوان "ارزیابی عملکرد دهیار در ظرفیت‌سازی توسعه‌ای روستاهای شهرستان گنبدکاووس" عملکرد دهیاری را در توسعه روستایی ارزیابی کرده و چنین نتیجه گرفت بر اساس میزان رضایت‌مندی روستاییان از عملکردهای عمرانی، کشاورزی، اجتماعی، فرهنگی و غیره رابطه‌ی هم‌سویی بین فعالیت‌ها و خدمات ارائه شده توسط دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی وجود ندارد.

- هوه‌جی (۱۳۸۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان "ارزیابی عملکرد دهیار در ظرفیت‌سازی توسعه‌ای روستاهای شهرستان گنبدکاووس" به این نتیجه رسید که

نظارت استانداردی‌ها، اختصاص بودجه بیشتر، برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با شرح وظایف دهیار، تفویض اختیارات لازم از سوی دستگاه‌ها و فرهنگ‌سازی برای مشارکت مردم می‌تواند از ضعف دهیاری‌های روستاها بکاهد. ضمن اینکه اهتمام و مشارکت روستائیان به موازات حمایت در راستای توسعه جوامع روستایی امری اجتناب‌ناپذیر است.

استعلامی، خانی و الله‌قلی‌نژاد (۱۳۹۰) در تحقیق خود تحت عنوان "نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی" پیشنهاد می‌کنند دهیاری‌ها با ایجاد طرح‌های درآمدزا، وصول بهای خدمات و مواردی از این دست زمینه‌های خودکفایی و خوداتکایی دهیاری را فراهم آورده و در انتظار کمک‌هایی نباشند زیرا از جدی‌ترین تهدیدات سازمان‌های غیردولتی وابسته شدن به دولت و منابع دولتی است چراکه این سازمان را به دولتی شدن سوق داده و از اهداف اولیه‌شان دور ساخته و از سوی دیگر روحیه خوداتکایی و خودکفایی و نوآوری و خلاقیت و پویایی را در دهیاری‌ها تضعیف می‌نمایند.

- فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۱) در تحقیق خود تحت عنوان "بررسی و ارزیابی نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی در روستاهای دهستان کرسف شهرستان خدابنده" نشان دادند در روستاهای بزرگ نسبت به روستاهای کوچک، دهیاری‌ها توانسته‌اند سرمایه‌گذاری بیشتری در زمینه ارتقای شاخص‌های کیفیت زندگی مردم داشته باشند زیرا فرصت‌های اقتصادی بیرونی و درونی در این روستاها بیشتر است.

- الای کلمنت‌الاتونجی و ادوی (۲۰۰۹) در تحقیق خود تحت عنوان "بازبینی راه‌های تأمین مالی دولت‌های محلی نیجریه" نتیجه گرفت مطلوب‌ترین و مطمئن‌ترین راه‌های تأمین مالی دول محلی در کشور نیجریه ۱- انجام پروژه‌های مشارکتی تولید با فعالان اقتصادی محلی و ۲- ارائه خدمات اجتماعی، زیرساختی و زیست‌محیطی به جامعه محلی می‌باشد. راهکار سوم نیز داشتن پرسنل خدماتی و اداری دلسوز، باوجدان و آگاه است تا عملکرد مطلوب آن‌ها باعث افزایش اعتماد و همکاری مردم با دولت محلی شود.

- مالم و کانت^۵ (۲۰۱۳) در تحقیق خود تحت عنوان "منابع مالی دولت و مالیات در جامعه محلی" نشان داد فعالیت منظم سیستم مالیات (مالیات بر درآمد اشخاص و شرکت‌ها و مالیات بر دارایی) نشانگر سلامتی و توسعه جامعه محلی بوده و مطمئن‌ترین مکانیسم تأمین مالی دولت محسوب می‌شود. هودلستون (۲۰۰۵) در تحقیق خود تحت عنوان "مقدمه‌ای بر

متوسط ۷۴۸ متر، در ۳ کیلومتری غرب شهر جیرفت قرار گرفته و راه ارتباطی آن با شهر جیرفت آسفالت می‌باشد. روستای علی‌آباد واقع در ۴ کیلومتری شمال و روستاهای حسین‌آباد و نجف‌آباد واقع در ۱۳ کیلومتری شمال غرب روستا، از جمله نزدیک‌ترین آبادی‌ها به روستای نارجوئییه می‌باشند. ارتفاع متوسط روستا نارجوئییه از سطح دریا برابر ۷۴۸ متر بوده و موقعیت طبیعی این روستا دشتی است. با توجه به نقشه توپوگرافی، روستای نارجوئییه، داری شیب ملایمی از شمال غرب به جنوب شرق است. در ۳ کیلومتری شهرستان جیرفت واقع شده است (طرح هادی روستای نارجوئییه، ۱۳۸۵). جمعیت روستای نارجوئییه براساس آمار سراسری، ۲۱۸۳ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). در نزدیکی روستا عوارض طبیعی وجود ندارد. ولی منظر کوه‌ها و تپه‌ها از دوردست قابل مشاهده است. رودخانه دائمی هلیل رود در مجاورت جنوب این آبادی جریان دارد. راه ارتباطی این روستا با سایر مراکز جمعیتی (راه بین روستایی) در شمال روستا قرار دارد.

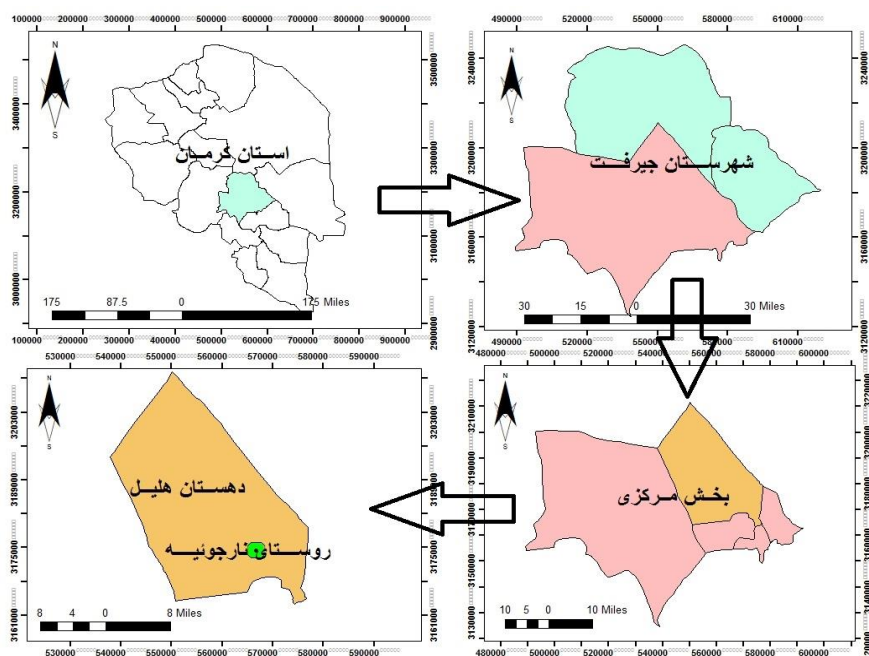
بودجه دولت محلی در آمریکا: راهنمایی برای برنامه‌ریزان سهم هر یک از سطوح ملی، ایالت و محلی (کانتی، شهر و روستا) را در تأمین بودجه نشان داد.

یان و لی^۶ (۲۰۱۲) در تحقیق خود تحت عنوان "مسئله سرمایه‌گذاری دولت محلی در چین" نشان داد وضعیت بفرنج ناشی از شیوه تأمین مالی دولت مالی در وضعیت فعلی به مواردی چون استقرار از بانک‌های تجاری، استقرار از سطح ملی، اوراق قرضه و استقرار از دول و شرکت‌های بیرونی برمی‌گردد. در این تحقیق همچنین نقش اجاره زمین، اموال فیزیکی مانند ماشین‌آلات و ... و همچنین منابع نامرئی دولت محلی مانند حق تبلیغات و نام‌گذاری، سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها و عملیات اجرایی زیرساختی، تولیدی و زیست‌محیطی در تأمین مالی دولت محلی نشان داده شد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی تحقیق

محدوده و منطقه مورد مطالعه این پژوهش روستای نارجوئییه است که در غرب شهر جیرفت قرار گرفته است (شکل ۱). روستای نارجوئییه به مختصات طول جغرافیایی ۵۷ درجه و ۴۱ دقیقه، عرض جغرافیایی ۲۸ درجه و ۴۱ دقیقه و ارتفاع

شکل ۱- نقشه موقعیت روستای نارجوئییه در محدوده استان، بخش و دهستان

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

توصیفی و تحلیلی استفاده شده است، جامعه آماری این تحقیق را روستای نارجوئییه، بخش مرکزی، شهرستان جیرفت تشکیل می‌دهد و جامعه نمونه ما را اهالی روستا نارجوئییه تشکیل می‌-

۲.۲. روش تحقیق

در این تحقیق با توجه به اهمیت و جایگاه مشارکت مردم در اقتصاد پایدار روستای و تأمین منابع درآمدی دهیار از روش

دهند که تعداد جمعیت آن به حدود ۲۱۰۰ نفر می‌رسد. برای گردآوری داده‌ها از مطالعات اسنادی و میدانی با ابزار کارگاه مشارکتی استفاده شده است. در ابتدا فرصت‌های مالی و درآمدی روستا به کمک مردم شناسایی شد که منتج به تهیه نقشه منابع روستا گردید. در ادامه این منابع از طریق ارزیابی مشارکتی به کمک ماتریس زوجی امتیازدهی و اولویت‌بندی شد. هم‌چنین میزان استفاده از این منابع (بالفعل شدن و ورود آن‌ها به منابع درآمدی دهیاری) بررسی شد. بالفعل شدن فرصت‌ها میزان ارتباط را نشان می‌دهد. در ادامه میزان اهمیت و میزان ارتباط برای هر یک از این منابع در قالب نمودار ون نشان داده شد. در نهایت با مشارکت مردم راهکارهایی جهت ارتقای منابع مالی و درآمدی دهیار روستای نارجوئی به پیشنهاد گردید.

۳. مبانی نظری تحقیق

مدیریت روستایی علم «تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی و... در جامعه روستایی» است (طالب، ۱۳۷۵، ص. ۵). مدیریت روستایی در واقع فرآیند سازمان‌دهی و هدایت جامعه روستایی از طریق شکل‌دهی سازمان‌ها و نهادهایی است که موظف به تأمین هدف‌های جامعه روستایی هستند. هدف‌هایی که مردم آن‌ها را با توجه به خواسته‌ها و امکانات موجود خود ترسیم کرده و می‌کنند و سازمان‌هایی که مردم پیوسته با آن‌ها در تعامل بوده و بر کیفیت عملکرد آن‌ها نظارت می‌کنند (زاسلوس^۷، ۲۰۰۰). بعد اقتصادی یکی از ابعاد اصلی مدیریت روستایی است که به سه زیر بخش تولید، توزیع و مصرف تقسیم می‌شود. هدف مدیریت در بعد اقتصادی، ایجاد فضایی مناسب برای توسعه اقتصادی است که طی آن جامعه خوداتکایی، ثبات و پایداری درآمدی و عرضه کالا و خدمات موردنیاز خود را افزایش داده و به تبع آن سطح زندگی و رفاه عمومی اعضا افزایش یابد (معارفی، ۱۳۸۱، صص. ۷۳-۷۴). درآمد پایدار عبارت است از آن دسته از درآمدها که دارای خصوصیتی چون: دوام‌پذیری (دارای ثبات بوده و حداقل در کوتاه‌مدت دچار نوسانات شدید نشوند)؛ مطلوب بودن (کسب درآمد از آن موجب ارتقاء رویداد عدالت محوری شود و به ساختارهای زیست‌محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهر لطمه‌ای وارد نکند)؛ و انعطاف‌پذیری (پایه درآمدی در طی زمان بزرگ شود و همپا با گسترش مخارج گسترش یابد تا از مضیقه مالی اجتناب شود) می‌باشد. در رابطه مدیریت اقتصادی جامعه روستایی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. با مروری

اجمالی بر نظریه‌های نظریات توسعه اقتصادی، می‌توان دو مجموعه‌ی کلی از چارچوب‌های بنیادین و نوین را مطرح کرد. مکتب تکاملی توسعه، نظریه نوسازی، دیدگاه مارکسیستی از توسعه و نظریه‌ی وابستگی (ازکیا، ۱۳۸۱، ص. ۳۵) با ریشه‌های عقلانی عمیق در اقتصاد کینزی، به گسترش نقش مداخله دولت در توسعه همراه با مشارکت‌های بیرونی اعتقاد دارند (مهندسین مشاور DHV، ۱۳۷۱، ص. ۳۲). در تمام این مکاتب، رویکرد «بالا به پایین»، ایفای نقش حاکمیتی دولت در برنامه‌ریزی توسعه (صرافی، ۱۳۷۷، ص. ۱۵۸) و نگرش جزء‌گرایانه در تحلیل مسائل غلبه دارد؛ اما اخیراً رویکردهای نوینی در این زمینه مانند نقش جنبش‌های محلی، اهمیت سازمان‌های غیردولتی (NGOs)، موضوعات جنسیتی، عدالت و دموکراسی و مهم‌تر از همه محیط‌زیست و روابط محلی ارائه گردیده است. تغییر گرایشی نیز از نظریه‌های بزرگ‌مقیاس به تحلیل‌های در مقیاس‌های متوسط و یا کوچک در فرآیند توسعه وجود دارد که در واقع همان رویکرد توسعه از پایین و رویکرد تعاملی می‌باشد همچنان نظریه نوینی در مورد توسعه پایدار اقتصادی مطرح شده که رشد درون‌زا را بیش از رشد برون‌زا مورد تأکید قرار می‌دهد (هاددر^۸، ۲۰۰۰، ص. ۱۶). به تبعیت از گفتمان نظریات نوین توسعه اقتصادی، شکل جدید مدیریت روستایی مطرح می‌باشد که مدیریت مشارکتی و تعاملی نام دارد. در این شیوه مدیریتی، اساساً عناصر درونی آینده خود را رقم می‌زنند و عوامل بیرونی اغلب به صورت تسریع‌کننده/ تسهیلگر عمل می‌کنند (اسکاپ^۹، ۱۹۹۶، صص. ۱۹-۲۶).

سازمان‌دهی مردم و فعالیت‌های آن‌ها در قالب سازمان‌های غیردولتی روش مناسبی برای بسیج اجتماعی روستاییان به‌منظور استفاده از منابع محلی موجود و جلب مشارکت آن‌ها در مدیریت روستایی بشمار می‌آید (اسکاپ، ۱۹۹۶، صص. ۴۵-۶۱). به‌عنوان نمونه عوارض یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی دهیاری‌ها است و ارتباط مستقیم باکیفیت مشارکت مردم در اداره امور روستا دارد. منابع مالی بیرونی برای دهیاری‌ها شامل عواید متمرکز (موضوع تبصره ۱ ماده ۶) می‌باشد که برای توزیع بین دهیاری‌های سراسر کشور در اختیار وزارت کشور «سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها» قرار دارد. همچنین به استناد همین قانون، صد درصد عوارض هر شهرستان بین دهیاری‌های همان شهرستان توزیع می‌شود. اعتبارات یاد شده نیز با مدیریت وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) هزینه می‌شود. مهم‌ترین منابع مالی درونی دهیاری‌ها نیز شامل

اقدام پژوهی مشارکتی از نظر پارادایمی مبتنی بر پارادایم پراگماتیسم است، گرچه برخی از اصول آن در ارتباط با پارادایم‌های تفسیرگرایی و انتقادی نیز هست. رویکرد ارزیابی پراگماتیستی بر مشارکت عملی و پیگیری مسائل عملی زندگی انسان تأکید دارد (نقدی و محمدپور، ۱۳۸۹، ۲۲۱). مهم‌ترین بنیادهای اندیشه‌های اقدام پژوهشی پراگماتیستی را می‌توان: اجتناب از مجادلات رویکردی و نظری، بازگشت به زندگی روزمره مردم، تأکید بر عقل جمعی یا عقل سلیم به‌عنوان منبع دانش و ذخیره معرفتی محلی، واقع‌بینی و کنش معطوف به عمل دانست (محمدپور، ۱۳۸۹، صص. ۳۷۰-۳۸۱).

با توجه به آنچه بررسی‌ها و مشاهدات اولیه محققین، پیشینه مطالعاتی و بنیان‌های نظریه‌ای موضوع تحقیق به‌ویژه توسعه مشارکتی ارائه می‌کند می‌توان در پاسخ به سؤالات تحقیق - که پیرامون وضعیت منابع مالی و درآمدی دهیاری روستای نارجوئیه مطرح شده‌اند - حدس‌های زیر را به‌عنوان نظریه محققین مطرح نمود؛ آنچه در ادامه فرآیند تحقیق مورد آزمون قرار می‌گیرد: - ایجاد واحدهای تولیدی و مالیات مهم‌ترین فرصت‌های اقتصادی برای تأمین منابع مالی دهیاری روستای نارجوئیه می‌باشند.

- بین اهمیت فرصت‌های درآمدی (منابع بالقوه) و ارتباط با منابع (منابع بالفعل) رابطه ناهم‌سویی برقرار است.

۴. یافته‌های تحقیق

۱.۴. بررسی منابع درآمدی دهیاری روستای مورد مطالعه طبق قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور مصوب سال ۱۳۷۷، دهیاری‌ها نهادی مستقل، عمومی و خودکفا تلقی شده و این نهاد محلی باید از محل عوارض و بهای خدمات و سایر فرصت‌ها منابع مالی موردنیاز خود را جهت انجام وظایف قانونی فراهم نمایند. مطابق اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، مصوب هیئت‌وزیران در سال ۱۳۸۰ و اصلاحیه بعدی آن ۴۷ بند وظیفه بر عهده دهیاری گذاشته است که به‌منظور انجام آن‌ها، منابع مالی نیاز می‌باشد. طبق بند ۲۱ ماده ۱۰ اساسنامه، تشکیلات و سازمان دهیاری باید نسبت به برآورد و تنظیم بودجه سالانه دهیاری و متمم و اصلاح آن به شورا جهت تصویب اقدام نماید. از این‌رو لازم است دهیاری منابع درآمدی مشخص داشته باشد تا در چارچوب بودجه نسبت به هزینه نمودن آن اقدام نماید. بر اساس ماده ۳۶

عوارض، مالیات، بهای خدمات و سود حاصل از سرمایه‌گذاری می‌باشند.

مهم‌ترین اصول ارزیابی روستایی مشارکتی عبارتند از: ۱- تحقیق عملی مشارکتی یک فرآیند اجتماعی است و از طریق ارتقای پیوندهای اجتماعی به تقویت رابطه بین حوزه‌های فردی و اجتماعی می‌پردازد. ۲- ارزیابی مشارکتی مردم را در فرآیند واکاوی دانش (مهارت، ارزش‌ها و تفهم) و مقولات تفسیری درگیر می‌کند. ۳- پژوهش مشارکتی، عملگرا و تعاونی بوده و برای مردم زمینه افزایش تعاملات اجتماعی و ارتباط جمعی را فراهم می‌سازد. ۴- ارزیابی مشارکتی، رهایی‌بخش است و مردم را کمک می‌کند که از محدودیت‌های ساختارهای بیرونی، غیرعقلانی و ناخرسند رهایی یابند و در تعیین سرنوشت خود و روستای خود عملاً سهیم شوند. ۵- ارزیابی مشارکتی، انتقادی است و به مردم کمک می‌کند تا گفتمان، روابط تعاملی و روابط اجتماعی قدرت را تجربه نمایند. ۶- ارزیابی مشارکتی دارای ماهیت بازاندیشانه و گفتمانی می‌باشد و به مردم کمک می‌کند واقعیت‌های اقتصادی- اجتماعی محیط خود را بررسی کنند و در تغییر آن نقش داشته باشند (کمیس و متاگارت، ۲۰۰۵، صص. ۵۶۶-۵۶۸).

جدول ۱- مقایسه روش سنتی و غیر مشارکتی و روش

مشارکتی در تأمین منابع مالی روستا

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

روش سنتی	روش مشارکتی
اتکا به دولت و وابستگی به بیرون	خود تأمینی و خودباوری
تصمیم‌گیری بالا به پایین و دیوانسالاری	بهره‌مندی از دانش و مهارت مردم
برون‌زایی توسعه اقتصادی	درون‌زایی توسعه اقتصادی
توزیع منابع نامناسب و رابطه‌ای	کاهش فقر و استفاده بهینه و کارآمد از منابع
ناپایداری	پایداری
نظارت ضعیف	بهبود خدمات توسعه‌ای پایدار
عدم اطمینان از تأمین منابع مالی در زمان موردنیاز	اطمینان از تأمین منابع، حفظ و بهبود آن
مشارکت ضعیف و سطحی	بسیج اجتماعی، نهادسازی، مشارکت و نظارت قوی
قدرت رهبری مدیران ضعیف	تشکل‌سازی، توان‌افزایی جامعه محلی و رهبری قوی
عدم توجه جدی به سطوح محلی و پتانسیل‌های موجود	نزدیک شدن سطوح ملی و محلی

دهیاری وصول می‌گردد. یکی از موارد که در این زمینه در روستای نارجوئیه می‌توان اشاره کرد، تغییر کاربری اراضی کشاورزی به کاربری‌های تجاری و مسکونی می‌باشد که علت اصلی آن نزدیکی به شهر جیرفت و فرودگاه شهر می‌باشد.

- تأسیس واحدهای تولیدی کشاورزی و کارگاهی: با توجه به اینکه روستای نارجوئیه به دلیل مجاورت با فرودگاه شهر جیرفت و محلات مسکونی پرجمعیت شهر از موقعیت نسبی مناسبی برخوردار است دهیاری نارجوئیه می‌تواند واحدهای تولیدی وابسته به دهیاری را در این روستا ایجاد کند؛ راهکاری که می‌تواند درون‌زایی توسعه روستای نارجوئیه را به معنای واقعی تضمین کند.

- اجرای مشارکتی پروژه‌های زیست‌محیطی و گردشگری: با توجه به اینکه روستای نارجوئیه در مجاورت رودخانه هلیل قرار دارد زمینه مناسبی برای اجرای پروژه‌های زیست-محیطی، حفاظتی و گردشگری ایجاد نموده که دهیاری نارجوئیه به کمک مردم محلی می‌تواند پروژه‌هایی را در این زمینه‌ها با مشارکت مسئولین دولتی ذی‌ربط و مردم محلی اجرا کند.

بر اساس بررسی به‌عمل‌آمده از بودجه دهیاری نارجوئیه بین سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۸، درآمد حاصل از فرصت‌ها و منابع درآمدی به تفکیک در جدول شماره ۱ ارائه شده است. جدول فوق نشانگر آن است که در سال ۱۳۹۲ مهم‌ترین منابع درآمدی نارجوئیه به ترتیب ۱- کمک‌های دولتی (۳۵/۲ درصد)، ۲- درآمدهای ناشی از عوارض ساختمانی و تغییر کاربری (۱۵/۶ درصد)، ۳- کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمان‌های خصوصی (۱۵ درصد) و ۴- بهای خدمات (۹/۲ درصد). ۱۵ درصد باقی‌مانده از سایر محل‌ها تأمین می‌گردد. منابع مالی و درآمدی مصوب و قانونی برای دهیارها بسیار محدود است و از این نظر دهیارها با دشواری تأمین منابع درآمدی روبرو هستند. لذا لازم است دهیاری باید با توجه به پتانسیل‌ها و فرصت‌های مناطق روستایی بتواند منابع گوناگون و نحوه استفاده بهینه از منابع را برای کسب درآمد شناسایی کند.

آیین‌نامه دهیاری‌ها مصوب ۱۳۸۲، منابع درآمدی دهیاری به‌طورکلی از ۷ محل قابل تأمین است:

الف - درآمدهای ناشی از عوارض (درآمدهای عمومی)

ب - درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی

پ - بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی دهیاری

ت - درآمد حاصل از وجوه و اموال دهیاری

ث - کمک‌های اعطایی دولت و سازمان دولتی

ج - استفاده از تسهیلات مالی

ج - اغانات و کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمان‌های

خصوصی

همچنین طبق دستورالعمل عوارض محلی ماده ۳۷ آئین-

نامه دهیاری، می‌توان منابع کسب درآمد دهیاری روستای نارجوئیه را چنین برشمرد:

- هزینه جمع‌آوری، حمل‌ونقل و دفع زباله‌ها: دهیاری در

قبال جمع‌آوری و حمل و دفن بهداشتی انواع زباله‌ها (پسماندهای) خانگی؛ می‌تواند مبالغی تحت عنوان هزینه‌های جمع‌آوری و حمل زباله‌ها اخذ کند.

- عوارض حق افتتاح کسب و پیشه: وجه مذکور برای

یک‌بار جهت افتتاح کسب و پیشه و شروع فعالیت صنفی متقاضی علاوه بر عوارض سالیانه صنف مربوط، توسط دهیاری از مودی (متقاضی) کسب اخذ می‌شود و میزان آن حداکثر ۳ برابر سالیانه صنف مربوط خواهد بود.

- عوارض صدور پروانه ساختمان: عوارض صدور پروانه

ساختمان به‌صورت زیر محاسبه؛ و توسط دهیاری از متقاضیان احداث بندرها محدوده قانونی روستا وصول می‌شود: ((ضریب ثابت* قیمت منطقه‌ای* مساحت زیربنای مجاز))- (عوارض صدور پروانه ساختمان)).

- عوارض بر معاملات غیرمنقول: عوارض و معاملات

غیرمنقول به مأخذ حداقل نیم درصد مبلغ مورد معامله توسط دهیاری محل قابل وصول خواهد بود ((حداقل نیم درصد* قیمت معامله))- (عوارض بر معاملات غیرمنقول)).

- عوارض تغییر کاربری: در تغییر کاربری زمین‌های داخل

محدوده قانونی روستا عوارض پس از طی تشریفات قانونی و با لحاظ صرفه و صلاح دهیاری به قیمت روز و عرف محل توسط

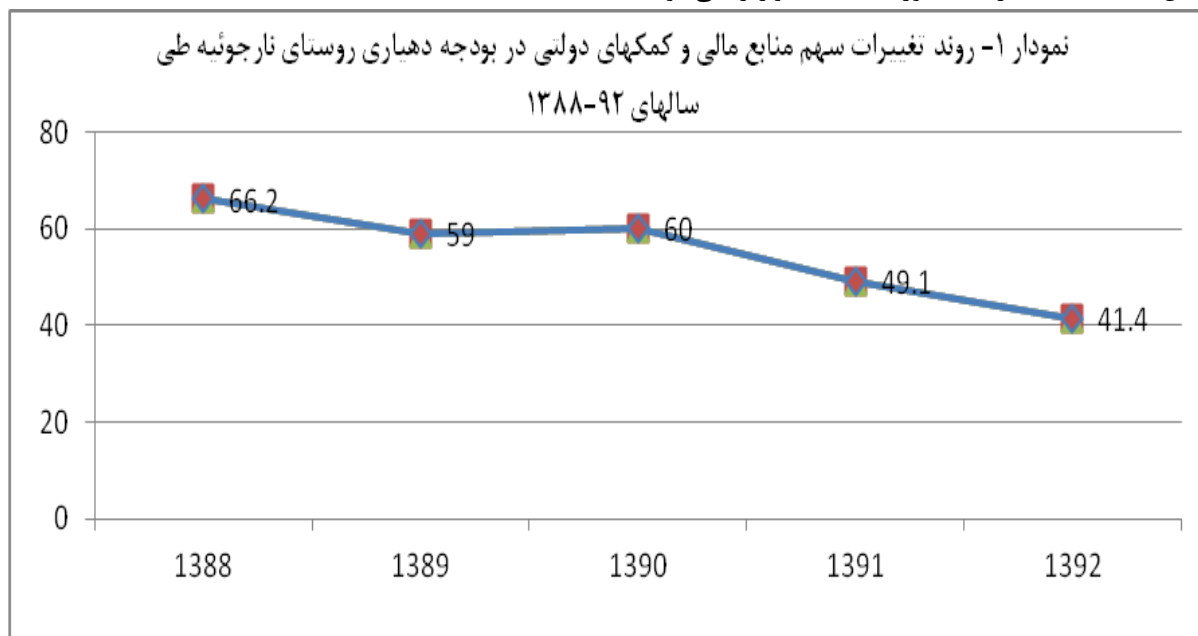
جدول ۲- متوسط درآمد هر دهیاری از هر یک از منابع درآمدی (هزار تومان)

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

۱۳۹۲		۱۳۹۱		۱۳۹۰		۱۳۸۹		۱۳۸۸		منابع درآمدی
درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	
۴۱/۴	۱۴۶۵۰	۴۹/۱	۱۷۴۰۰	۶۰	۱۸۳۲۰	۵۹	۱۳۲۰۰	۶۶/۲	۱۲۶۰۰	کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی
۱۸/۴	۶۵۰۰	۱۲/۳	۴۳۵۰	۱۲/۳	۳۷۵۰	۱۲/۵	۲۸۰۰	۸/۴	۱۶۰۰	درآمدهای ناشی از عوارض ساختمانی و تغییر کاربری
۱۷/۶	۶۲۵۰	۱۶/۲	۵۷۴۰	۱۳	۳۹۸۰	۱۹/۱	۴۲۶۰	۱۹/۵	۳۷۰۰	اعانات و کمک‌های اهدایی اشخاص و سازمان‌های خصوصی
۱۰/۹	۳۸۵۰	۷/۳	۲۶۰۰	۵/۹	۱۸۰۰	۴	۹۰۰	۵/۹	۱۱۲۰	بهای خدمات (دفن زیاله و ...)
۵/۹	۲۱۰۰	۶/۲	۲۲۰۰	۶/۴	۱۹۵۰	۵/۴	۱۲۰۰	۰	۰	درآمدهای حاصل از وجوه و اموال دهیاری
۳/۶	۱۲۷۰	۲/۸	۹۸۰	۲/۵	۷۵۰	۰	۰	۰	۰	درآمدهای ناشی از بخش تولید و بازار
۲/۳	۸۰۰	۶/۲	۲۲۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	پیمانکاری و پروژه‌های مشارکتی

کمک‌های دولتی به‌عنوان مهم‌ترین منبع درآمدی دهیاری می‌باشد اما از سال ۱۳۸۲ تاکنون روند تغییرات آن همراه با نوسان بوده و عمدتاً کاهشی می‌باشد. این کمک‌ها در واقع مدیریت و توسعه روستایی برون‌زا را نشان می‌دهد به لحاظ پایداری توسعه مطلوب نیست.

نتایج حاصل از تحلیل منابع درآمدی دهیاری در جدول ۱ ارائه شده و روند تغییرات آن از سال ۱۳۸۸-۱۳۹۲ طبق نمودارهای ۱-۴ ترسیم شده است. به‌طور کلی درآمدهای دهیاری از دو منبع دولتی و غیردولتی تأمین می‌شود. منابع دولتی از سوی وزارت کشور و از کانال مرکز استان و مرکز شهرستان به حساب دهیاری به‌صورت ماهیانه واریز می‌شود.

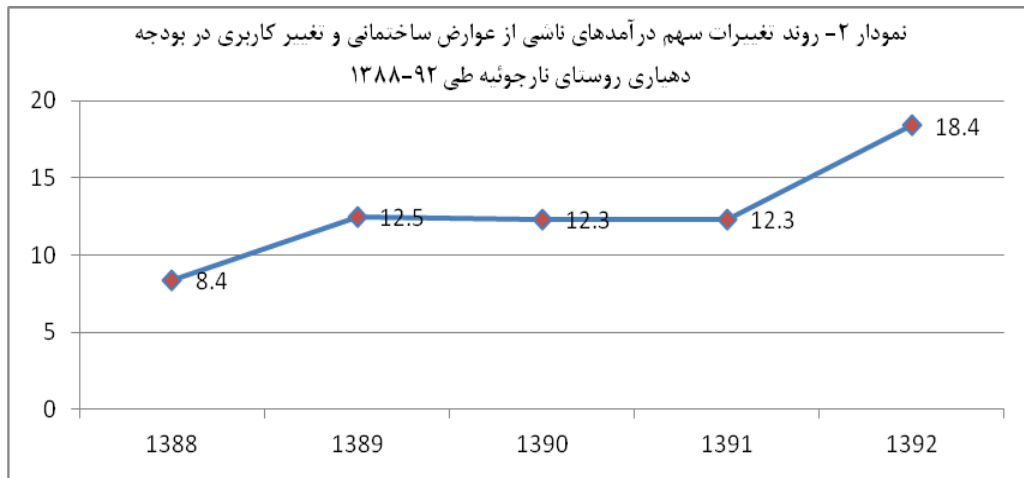
شکل ۲- روند تغییرات سهم منابع مالی و کمک‌های دولتی در بودجه دهیاری روستای نار جوئی طی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

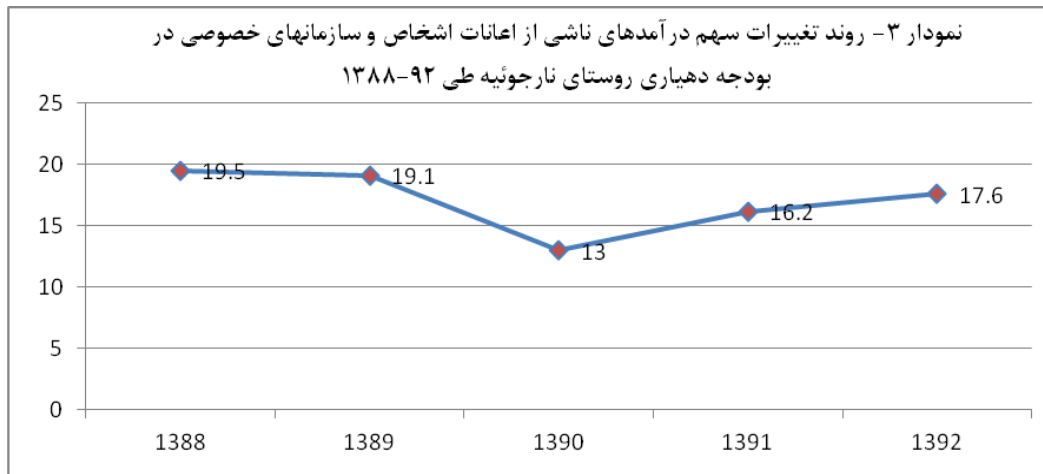
روندی افزایشی و مثبت برخوردار می‌باشد. در این میان، فقط اعانات افراد و سازمان‌های بیرونی است که اگرچه تا سال ۱۳۹۰

درحالی‌که روند تغییرات منابع مالی دریافتی از دولت کاهشی بوده و از روند ثابتی برخوردار نیست، شکل ۲ نشان می‌دهد تغییرات منابع مالی درون‌زا در روستای نار جوئی طی

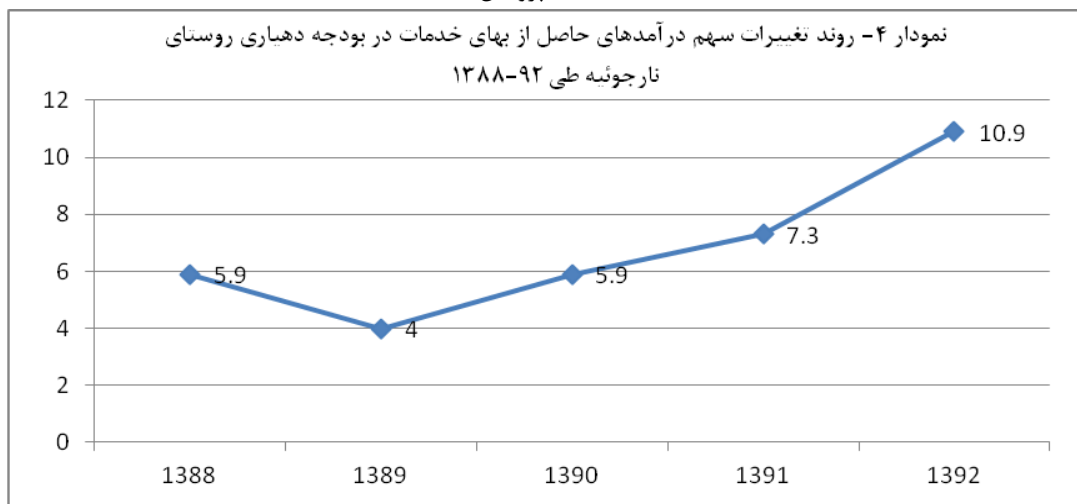
روندی کاهشی داشته اما در حال حاضر از روندی افزایشی برخوردار می‌باشد.

شکل ۳- روند تغییرات سهم درآمدهای ناشی از عوارض ساختمانی و تغییر کاربری در بودجه دهیاری روستای نارجوئیه
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

شکل ۴- روند تغییرات سهم درآمدهای ناشی از اعانات اشخاص و سازمانهای خصوصی در بودجه دهیاری روستای نارجوئیه
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

شکل ۵- روند تغییرات سهم درآمدهای حاصل از بهای خدمات در بودجه دهیاری روستای نارجوئیه
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

۲.۴. بررسی میزان ارتباط منابع و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل

با درآمد دهیاری

پس از بررسی منابع موجود در روستای نارجوئیه با روش میدانی و کتابخانه‌ای، در گام بعدی فرآیند انجام تحقیق؛ اقدام به تشکیل گروه‌های بحث با هدف شناسایی منابع بالقوه روستای نارجوئیه شد. جامعه نمونه که گروه کانونی را تشکیل می‌دهد ابتدا در زمینه شناسایی منابع با یکدیگر به گفت‌وگو پرداختند، سپس با همکاری محققین؛ لیستی از منابع روستا تهیه شد و در قالب جدولی به شکل ماتریس زوجی بر روی دیوار مسجد روستا قرار داده شد. سپس با راهنمایی ارزیابان (محققین) از گروه کانونی خواسته شد که منابع موجود در جدول را به صورت دوجه‌دوئی با یکدیگر مقایسه کنند. گروه کانونی پس از بحث و گفتگوی زیاد به نتیجه نهایی می‌رسیدند و از بین دو منبعی که مقایسه می‌شدند به صورت تفاهمی یکی

را انتخاب می‌کردند. نتایج حاصل از فرآیند ارزیابی مشارکتی در قالب ماتریس مقایسه زوجی (جدول ۲) و نمودار ون (شکل ۵) ارائه شده است. استفاده از روش مقایسه زوجی (دوجه‌دوئی) برای ارزیابی مشارکتی منابع با استفاده از طیف ۲ تایی انجام شد؛ زیرا مردم محلی که در قالب گروه کانونی؛ جامعه مخاطب را تشکیل می‌دادند قادر به مقایسه زوج‌ها با استفاده از طیف ۹ تایی ال. ساعتی نبودند. لذا بنا به اقتضای وضعیت جامعه محلی از طیف دو تایی استفاده شد و مردم در سایه نظارت و کنترل محققین به مقایسه منابع به صورت دو به دوئی پرداختند. نتایج حاصل در جدول ۳ ارائه شده است و سپس با وضعیت ارتباط (بالفعل شدن منابع) مقایسه شده است که حاصل آن ترسیم نمودار ون (نمودار ۵) می‌باشد.

جدول ۳- ماتریس مقایسه زوجی ارزیابی فرصت‌های درآمدی روستای نارجوئیه (ارزیابی مشارکتی منابع)

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

امتیاز	عوارض	اجرای مشارکتی پروژه‌ها	بازار محلی، و بازرایی	صنایع تولیدی	هزینه خدمات خاص	واحدهای تولید کشاورزی	اجاره ماشین آلات	توسعه معادن روستا	دفن زباله	کمک‌های دولت	
۱										۱	کمک‌های دولت
۳									۱	▶	دفن زباله
۴								۱	▶	▶	توسعه معادن
۴							۱	▲	▶	▶	اجاره ماشین آلات
۵						۱	▶	▶	▶	▶	واحدهای تولید کشاورزی
۵					۱	▶	▲	▶	▶	▶	هزینه خدمات خاص
۶				۱	▶	▶	▶	▶	▶	▶	کارگاه‌ها و صنایع تولیدی
۷			۱	▶	▶	▶	▶	▶	▲	▶	بازار محلی، و بازرایی
۹		۱	▶	▶	▶	▶	▶	▶	▶	▶	اجرای مشارکتی پروژه
۱۰	۱	▶	▶	▶	▶	▶	▶	▶	▶	▶	عوارض

بازرایی و ایجاد واحدهای تولیدی کارگاهی و کشاورزی. از نظر مردم، دهیاری روستای نارجوئیه نتوانسته است ارتباط مناسب و همسویی را با منابع درآمدی بالقوه روستا برقرار کند به گونه‌ای که دهیاری در حال حاضر وابسته به منابعی است که به لحاظ

بر اساس نتایج جدول مقایسه زوجی، از نظر روستائیان مهم‌ترین منابع درآمدی دهیاری روستای نارجوئیه در امروز و آینده به ترتیب عبارتند از: عوارض و مالیات، اجرای مشارکتی پروژه‌های محیطی و گردشگری، ایجاد بازارچه‌های محلی و

توسعه پایدار و درون‌زایی مدیریت و توسعه روستا اهمیت و تناسب کمتری دارند (جدول ۴).

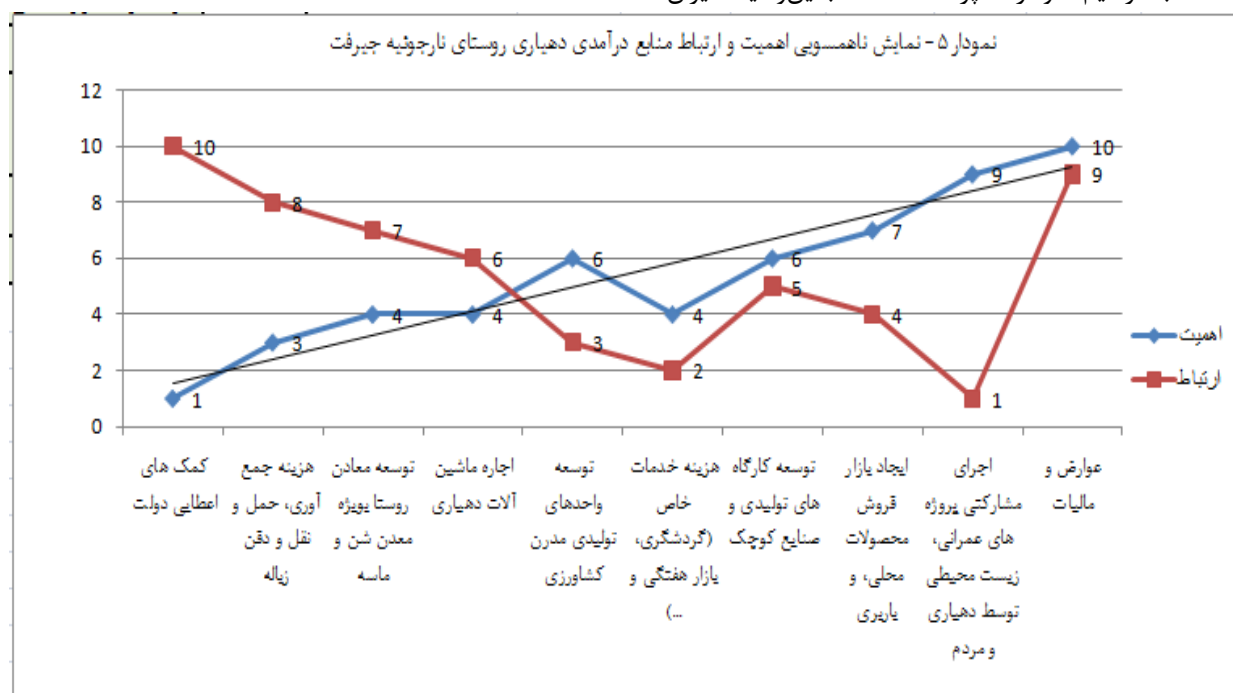
جدول ۴- میزان اهمیت و ارتباط منابع و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل با درآمد دهیاری روستای نارجوئیه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

ارتباط	اهمیت	منابع درآمدی دهیاری روستای نارجوئیه از نظر صاحب‌نظران محلی
۱۰	۱	کمک‌های اعطایی دولت
۸	۳	هزینه جمع‌آوری، حمل‌ونقل و دفن زباله
۷	۴	توسعه معادن روستا به‌ویژه معدن شن و ماسه
۶	۴	اجاره ماشین‌آلات دهیاری
۳	۶	توسعه واحدهای تولیدی مدرن کشاورزی
۲	۴	هزینه خدمات خاص (گردشگری، بازار هفتگی و ...)
۵	۶	توسعه کارگاه‌های تولیدی و صنایع کوچک
۴	۷	ایجاد بازار فروش محصولات محلی، باربری و بازار روز
۱	۹	اجرای مشارکتی پروژه‌های عمرانی و زیست‌محیطی توسط دهیاری و مردم
۹	۱۰	عوارض و مالیات

همسویی یا عدم همسویی اهمیت و ارتباط منابع و فرصت‌های درآمدی پیش‌روی دهیاری روستای نارجوئیه نمایش داده شود.

همچنین طبق یافته‌های حاصل از ارزیابی مشارکتی اهمیت و ارتباط منابع درآمدی روستای نارجوئیه که در جدول ۳ ارائه شده است به ترسیم نمودار ۵، پرداخته شد تا بدین‌وسیله میزان

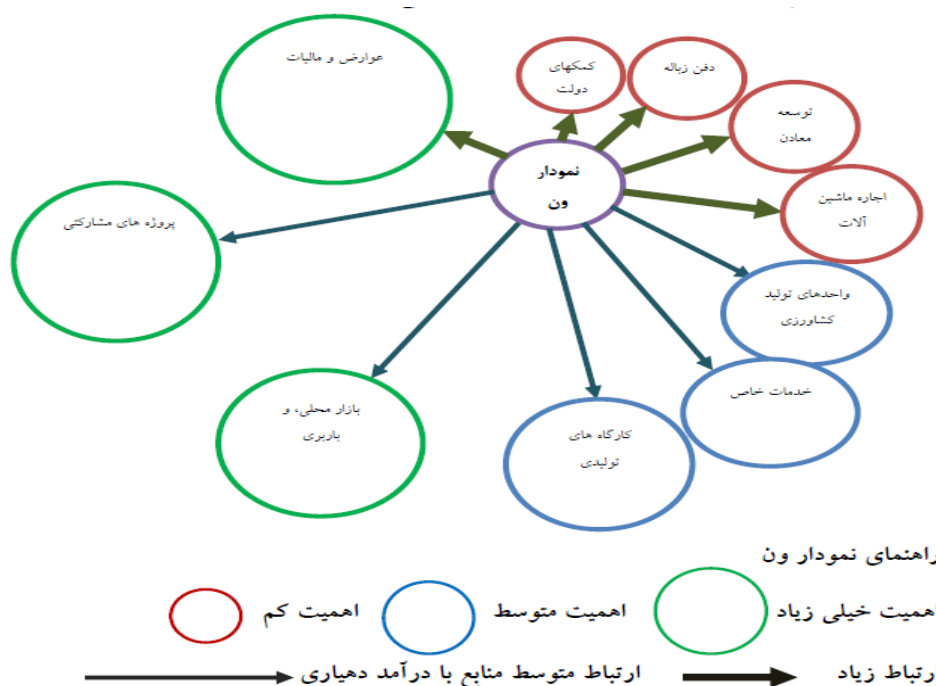

شکل ۶- نمایش ناهم‌سویی اهمیت و ارتباط منابع درآمدی روستای نارجوئیه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

(بالفعل شدن و ورود به چرخه درآمدی دهیاری) در یک ۲ گروه (منابعی که با آن‌ها ارتباط زیاد برقرار شده و منابعی که ارتباط متوسط وجود دارد) قرار گرفتند. ارتباط زیاد به معنای فاصله کمتر می‌باشد.

در ادامه؛ نظرات مشارکتی مردم در مورد اهمیت منابع و ارتباط با منابع درآمدی به‌صورت کیفی (طیف لیکرت) تحلیل و طبقه‌بندی شد. منابع درآمدی برحسب اهمیت (بالقوه) طبق طیف لیکرت در ۳ گروه (منابع با اهمیت خیلی زیاد، متوسط و کم) قرار گرفتند. همچنین منابع درآمدی برحسب ارتباط

شکل ۷- نمودار ون ترسیم شده در راستای ارزیابی اهمیت و ارتباط منابع درآمدی دهیاری روستای نارجوئیه
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر با یافته‌های حاصل از تحقیقات پیشین همسویی دارد. نتایج تحقیقات مهدوی و نجفی (۱۳۸۴)، کریمی (۱۳۸۶)، هوه‌جی (۱۳۸۷)، استعلاجی و همکاران (۱۳۹۰)، فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۱)، نشان دادند دهیاری‌ها به کمک‌های دولتی وابسته هستند و مشارکت مردم و ظرفیت‌های محلی در این زمینه ضعیف است. رابطه هم‌سویی بین فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده توسط دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی وجود ندارد و نظارت استانداری‌ها، اختصاص بودجه بیشتر، برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با شرح وظایف دهیار، تفویض اختیارات لازم از سوی دستگاه‌ها و فرهنگ‌سازی برای مشارکت مردم می‌تواند از ضعف دهیاری‌های روستاها بکاهد. ضمن اینکه لازم است دهیاری‌ها با ایجاد طرح‌های درآمدزا، وصول بهای خدمات و مواردی از این دست زمینه‌های خودکفایی و خوداتکایی دهیاری را فراهم آورده و در انتظار کمک نباشند. آفت موفقیت سازمان‌های غیردولتی وابسته شدن به منابع دولتی است چراکه این سازمان را به دولتی شدن سوق داده و از سوی دیگر روحیه خوداتکایی و خودکفایی و نوآوری و خلاقیت و پویایی را در دهیاری‌ها تضعیف می‌نمایند. الای کلمنت الاتونجی و ادوی (۲۰۰۹)، مالم و کانت (۲۰۱۳) و یان

و لی (۲۰۱۲) که در تحقیقات خود نشان دادند مسائلی چون استقراض از بانک‌های تجاری، استقراض از سطح ملی، اوراق قرضه و استقراض از دول و شرکت‌های بیرونی می‌تواند عملکرد نهادهای محلی را با ناپایداری و برونطایی مواجه کند و از سوی دیگر بر نقش اجاره زمین و اموال فیزیکی مانند ماشین‌آلات و ... و همچنین منابع نامرئی مانند حق تبلیغات و نام‌گذاری، سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها و عملیات اجرایی زیرساختی، تولیدی و زیست‌محیطی در تأمین منابع مالی پایدار برای دولت محلی تأکید شد.

طبق یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی و ارزیابی مشارکتی؛ در اینجا به جمع‌بندی ظرفیت‌های درونی و فرصت‌های بیرونی برای تأمین منابع مالی روستای نارجوئیه پرداخته شده است که می‌توانند به منظور تأمین منابع درآمدی دهیاری بسیج شوند. موقعیت استقرار روستا در امتداد جاده بین‌شهری، گذر رودخانه هلیل، وجود باغات و مجتمع‌های گلخانه‌ای در داخل بافت روستا و کوه‌های اطراف چشم‌اندازی سبز و زیبا در این روستا خلق نموده است که می‌تواند زمینه‌ساز اجرای پروژه‌های گردشگری و جذب گردشگران شود. همچنین برخورداری از زمین‌های کشاورزی حاصلخیز، نزدیکی به مرکز شهر، وجود اراضی بایر و هموار در اطراف روستا زمینه را برای اجرا و توسعه

* تهیه برنامه‌هایی جهت اطلاع‌رسانی و آگاهی مردم باهدف شناساندن اهمیت دهیاری و منابع درآمدی آن‌ها و آگاهی نسبت به اثرات مثبت مشارکت در مدیریت روستا،

* تهیه برنامه شناسایی مزایای نسبی روستای نارجوئییه به‌منظور تحقق توسعه پایدار اقتصادی و زیرساختی روستا،

* اجرای برنامه‌های مشارکتی توسعه کشاورزی در روستا

* اجرای برنامه‌های مشارکتی در زمینه کارگاه‌های خانگی و صنایع کوچک و سبک در روستا که ترجیحاً از نوع صنایع تبدیلی و تکمیلی باشند. ایجاد معدن شن در بستر رودخانه هلیل که بازار شهر جیرفت را پوشش دهد نیز مناسب می‌باشد،

* اجرای برنامه‌های مشارکتی توسعه بخش گردشگری در روستای نارجوئییه؛ زیرا رودخانه هلیل و بستر زیبای آن، چشم‌انداز دل‌انگیزی به روستای نارجوئییه داده و این روستا در مجاورت شهر جیرفت می‌باشد،

* کمک ویژه به زنان روستای نارجوئییه جهت راه‌اندازی پروژه‌های کارگاهی کوچک روستایی؛ زیرا بازار شهر جیرفت فرصت مناسبی را برای تولیدات کارگاهی و کشاورزی روستای نارجوئییه فراهم نموده است.

* برگزاری آموزش‌های بازاریابی برای روستاییان منطقه مرتبط با فعالیت‌های موجود؛

* به‌کارگیری نیروی کار باوجدان و ماهر در راستای ایجاد و بهبود زیرساخت‌های عمومی روستا و همچنین جلب اعتماد و تعلق مردم به روستا و دهیاری؛

* جدیت در اعمال قانون و وصول عوارض از سطح روستا و ایجاد مکانیسم تشویقی برای استمرار پرداخت عوارض توسط مردم؛

* افزایش سرانه دهیاری روستای نارجوئییه از سوی سطح استانی و ملی همگام با افزایش اقدامات دهیاری و مردم در سطح محلی؛

* افزایش بودجه روستا از سطح ملی و استانی همگام با رشد تولید و گسترش واحدهای تولیدی در روستا توسط مردم و دهیاری، زیرا کمک‌های یک‌سویه از سطوح بالا باعث وابستگی سطح محلی و ناکارآمدی بودجه‌های تخصیص‌یافته می‌شود. لذا مطلوب است افزایش حمایت‌های سطوح بالا مشروط به افزایش اقدامات مسئولین محلی و مردم و کیفیت این اقدامات باشد.

* برنامه ساماندهی و توسعه محصولات کشاورزی با گرایش بازارهای هدف؛

پروژه‌های تولیدی فراهم می‌کند. اجرای چنین پروژه‌هایی اگر توسط خود دهیاری انجام شود و یا اینکه به‌صورت مشارکتی باشد درآمد مستقیم را برای دهیاری در پی دارد و اگر توسط سرمایه‌گذاران خصوصی انجام شود عوارض و مالیات می‌تواند درآمد درون‌زا و مطمئن برای دهیاری ایجاد کند. رونق نسبتاً خوب فعالیت‌های کشاورزی، نزدیکی به بازار عرضه محصولات کشاورزی؛ قابلیت ارائه محصول با استفاده از برنامه بازاریابی مؤثر، عوارض حاصل از صدور پروانه، پتانسیل مشارکتی جامعه محلی به لحاظ مشارکت مالی و اطلاعاتی روستاییان از اهم ظرفیت‌های روستای نارجوئییه محسوب می‌شود. ایجاد کارگاه‌ها و مشاغل درآمدزا، وصول بهای خدماتی که دهیاری ارائه می‌دهد، همکاری با سازمان‌هایی نظیر کمیته امداد، برنامه شناخت و افزایش پتانسیل‌های گردشگری، درخواست تسهیلات بیشتر، انجام معاملات اعم از خرید و فروش اموال منقول و غیرمنقول مقاطع، اجاره و استجاره، سرمایه‌گذاری مشترک دهیاری با بخش‌های خصوصی و عمومی غیردولتی که دارای مزیت نسبی هستند، از جمله عمده‌ترین فرصت‌های پیش روی دهیاری روستای نارجوئییه محسوب می‌شود.

اگر به دنبال تحقق چشم‌انداز توسعه پایدار روستای نارجوئییه باشیم با توجه به تجارب جهانی و ملی و با توجه به نتایج تحقیق حاضر می‌توان گفت تمامی راهکارها، برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه روستای نارجوئییه باید با مشارکت اهالی روستای نارجوئییه، مسئولین محلی و بخش دولتی انجام شود. در این صورت دولت محلی (شوراها و دهیار) و روستاییان ساکن نارجوئییه از درآمدهای حاصل از چنین راهکارها و برنامه‌هایی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم نفع خواهند برد. لذا اگر چشم‌انداز فوق ایجاد روستای نمونه با دهیاری خودکفا باشد بایستی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تأمین منابع مالی و درآمدی در این روستا به‌صورت مشارکتی و با تعامل تمامی سطوح باشد. از آنجایی که تهیه طرح‌های تفصیلی - اجرایی برای کسب منابع مالی و درآمدی دهیار در روستا ضروری می‌باشد، لازم است راهکارهای پیشنهادی زیر در این طرح مدنظر باشند: (راهکارهای پیشنهادی کاملاً برحسب ظرفیت‌های درونی و بیرونی روستای نارجوئییه و در چارچوب نظریات نوین توسعه روستایی ارائه شده است):

* تأکید مشارکت فعال و متقابل دهیاری و شورا، مردم و دولت ملی به‌منظور جذب و مبادله منابع مالی،

3- Olaye Clement Olatunji & Adewoye	* ایجاد یک گروه یا هیئتی از نخبگان و افراد مطلع
4- Huddleston	روستایی برای نظارت و کنترل بر فعالیت‌ها و پروژه‌های
5- Malm & Kant	تولیدی، محیطی، گردشگری و زیرساختی روستا؛
6- Yan & Li	
7- Zaslosw	
8- Hodder	یادداشت‌ها
9- ESCAP	1- State-Grants-in-aid
10- Kemmis & Mctaggart	2- Federal Grants-in-aid

کتابنامه

۱. ازکیا، م. (۱۳۸۷). منابع مالی و درآمدی دهیاری‌ها، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۲. استعلاجی، ع.؛ خانی، ع.ر. و الله‌قلی‌نژاد، م. (۱۳۹۰). نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی. *دانشنامه جغرافیا*. ۸۲، ۳۰-۱۵.
۳. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی. (۱۳۸۵). *طرح هادی روستای نارجوئیه*. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
۴. پورطاهری، م. و نعمتی، ر. (۱۳۹۱). اولویت‌بندی مسائل توسعه روستایی با تأکید بر دیدگاه روستاییان، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان خرم‌آباد. *فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی*، ۱(۲)، ۱۱۳-۱۲۸.
۵. پورطاهری، م.؛ سجاسی، ح.ا. و صادقلو، ط. (۱۳۸۸). سنجش و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک رتبه‌بندی بر اساس تشابه به حد ایده آل فازی، *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، ۱(۱)، ۱-۳۱.
۶. تودارو، م. (۱۳۶۴). *توسعه اقتصادی در جهان سوم*. ترجمه غلامعلی فرجادی، جلد اول، تهران: انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
۷. صرافی، م. (۱۳۷۸). *مبانی برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. تهران: انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
۸. طالب، م. (۱۳۷۵). *مدیریت روستایی در ایران*. تهران: دانشگاه تهران.
۹. عنابستانی، ع.ا. و عنابستانی، ز. (۱۳۹۰). فرآیند درآمدزایی و نقش آن در مهاجرت روستایی- شهری سبزوار. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲(۵)، ۱۴۴-۱۳۳.
۱۰. فراهانی، ح. و رستم‌خانی، ا. (۱۳۹۱). بررسی و ارزیابی نقش دهیاری‌ها بر کیفیت زندگی در روستاها؛ مطالعه موردی: دهستان کرسف شهرستان خدابند. *مجله مدیریت شهری*، ۱۰(۳۰)، ۱۹۵-۲۰۶.
۱۱. قلفی، م. (۱۳۸۴). رویکرد شبکه‌سازی در سازمان‌های غیردولتی. *ماهنامه صالحین روستا*، ۲۲(۲۶۶)، ۱-۶.
۱۲. کریمی، ب. (۱۳۸۶). *ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی (بخش کندوان شهرستان میانه)*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده)، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۱۳. محمدپور، ا. (۱۳۸۹). *روش در روش: درباره ساخت معرفت در علوم انسانی*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۴. مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). *سرشماری عمومی جمعیت در سال ۱۳۸۵*، تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
۱۵. مرکز آمار ایران. (۱۳۹۰). *سرشماری عمومی جمعیت در سال ۱۳۹۰*، تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
۱۶. مطیعی‌لنگرودی، ح. (۱۳۸۲). *مقدمه‌ای برنامه‌ریزی روستایی در ایران*. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۷. معارفی، ف. (۱۳۸۱). *ارائه الگوی ساختار برای مدیریت نظام توسعه روستایی کشور مبتنی بر برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده)، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۱۸. مهدوی، م. و نجفی، ع.ا. (۱۳۸۴). *دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران، دهیاری‌های استان آذربایجان غربی*. پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۸(۵۳)، ۲۱-۳۹.
۱۹. مهندسین مشاور DHV هلند (۱۳۷۱). *رهنمودهایی برای برنامه‌ریزی مراکز روستایی*. جلد اول، ترجمه سیدجواد میر و همکاران. تهران: وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی.
۲۰. نقدی، ا.ا. و محمدپور، ا. (۱۳۸۹). ارزیابی مشارکتی در مناطق حاشیه و روستاهای منتخب شهرستان بهار همدان. *فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۱۰(۳۶)، ۲۳۵-۲۱۵.

۲۱. هوه‌جی، ح. (۱۳۸۷). *ارزیابی عملکرد دهیار در ظرفیت‌سازی توسعه‌ای روستاهای شهرستان گنبدکاووس*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده)، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲۲. رضوانی، م. ر. (۱۳۹۰). *برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران*. چاپ چهارم، تهران: نشر قومس.
23. ESCAP. (1996). *Showing the way: Methodologies for successful rural poverty alleviation projects*. Bangkok.
24. ESCAP. (2000). *The empowerment of the rural poor through decentralization in poverty alleviation actions*. Fifty- Sixth Session of the Commission PAI/APRIL- June.
25. Haggblade, S., Hazell, P., & Reardon, T. (2010). The rural non-farm economy: Prospects for growth and poverty reduction. *World Development*, 38(10), 1429-1441.
26. Zaslow, M. (2000). *Welfare reform and children: potential implications*. Number A-23 in Series on New Federalism.
27. Kemmis, S., & McTaggart, R. (2005). *Participatory Action Research*. In N. Denzin and Y. Lincoln (Eds.) *Handbook of Qualitative Research*, second edition, Beverley Hills CA: Sage. pp. 567-605.
28. Olaoye Clement Olatunji, O., & Adewoye, J. O. (2009). A Review of Revenue Generation in Nigeria Local Government: A Case Study of Ekiti State. *International Business Management*, 3(3), 54-60.
29. Malm, L., Kant, E. (2013). The Sources of State and Local Tax Revenues. *Fiscal Fact*. 354(1), 1-9.
30. Huddleston, J. R. (2005). *An introduction to local government budgets': guide for Planners*, Lincoln Institute of Land Policy. University of Wisconsin-Madison 53706, USA 608, 262-6152.
31. Yan, B., & Li, Q. (2012). Construction Financing Problem of Local Government in China. *Physics Procedia*, 24(1), 1773-1780.

Analysis of Income Sources of Rural Municipalities (Dehyari) Using Participatory Evaluation Approach (Case Study: Narjouiye Village in Jiroft County)

Ali Hajinejad¹ – Abouzar Paidar^{*2} -Habibullah Bayad³

1- Associate Prof., in Geography & Rural Planning- Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.

2- Assistant prof., in Geography & Rural Planning- Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.

3- MSc. Student, in Geography & Rural Planning- Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.

Received: 15 December 2014

Accepted: 15 June 2015

Abstract

Purpose: Village contributors are considered as the executive power of village planning system in the local level that needs to have financial self-sufficiency to achieve rural sustainable development. The purpose of this study is to analysis the income resources of village contributors by emphasis on people contribution and achievement of endogenous development.

Methodology: The region under study is Narjouiye village, the province of central part of Jiroft city in Kerman, statistical population that includes the villagers of Narjouiye and 38 people of local authorities form the sample population. For data collection, it has been used of documentary and field studies with collaborative tools. At the beginning, financial and income opportunities of village was recognized by people that lead to providing the village resource map.

Finding: Results from the analysis of organizational statistics showed that the most important income resources of village contributors of Narjouiye are consecutively as follows: governmental grants, income from building duties and usage change, donated helps of individuals and private organizations and the cost of services. In addition the result of cooperative evaluation about the importance of resources (The analysis of potential resources) showed that the most important financial resources of Narjouiye village are as follows: duties and taxes, performance of cooperative projects and creating local markets. While the analysis of relation (potential resources) showed that except duties and taxes, the relation between significance and relation of income resources of Narjouiye village contributor is reversed.

Practical implications: It us suggested that in order not to be dependent to the government and outer forces, the village contributor of Narjouiye should pay attention to the significance and priority of the resources inside village and make attempts to their realization and entrance to financial system of village contributor; in order have endogenous and secure financial resources in the future.

Key words: Stable financial sources, participatory evaluation, matrix pair, Venn diagram, Narjouiye village of Jiroft.

How to cite this article:

Hajinejad, A., Paidar, A. & Bayad, H. (2015). Analysis of Income Sources of Rural Municipalities (Dehyari) Using Participatory Evaluation Approach (Case Study: Narjouiye Village in Jiroft County). *Journal of Research & Rural Planning*, 4(2), 157-171.

URL <http://jrpp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/4237123819>

ISSN: 2322-2514

eISSN: 2383-2495